

TUNISSA

2a. ÈPOCA

TOSSA DE MAR - OCTUBRE 1990

ANY I - NÚMERO 3

200 PESSETES

*Na Maria Olivé
fa 100 anys*

Edita:
Ajuntament de Tossa de Mar

Redacció i administració:
Casa de Cultura

TOSSA ENCARA COMPTA

Parlem de turisme. Tothom encara en parla, per tant deixeu-me que també ho faci mitjançant aquesta tribuna pública. Reflexionem-hi amb imparcial criteri. I som-hi. Quasi unànimement les opinions sobre aquesta temporada que s'esmuny són dolentes. No puc ni vull ser tan pessimista. Moltes són les qüestions a debatre i honestament crec que ningú té la raó absoluta del perquè de la baixa, encara que tothom hi diu la seva, i curiosament sembla que algú seria capaç de trobar una fórmula màgica per aconseguir que hi hagués el complet molt temps.

He començat dient reflexionem-hi. És que s'ha de fer a la força. Ja no hi ha miracles, per tant s'imposen estudis i, com no, resultats.

Segurament que ningú se sent culpable de la davallada que parcialment s'ha produït. Haig d'afegir que a nivell oficial i privat s'han fet coses que no han ajudat massa. Que cadascú accepti la seva petita part.

Penso que tampoc es fa tan difícil analitzar les causes. Segurament que les possibles solucions, si realment hi ha ganes de seguir-les, no agradarien a tothom.

Diem que el turisme és un "tortell" més o menys gran que arreu en volen un bocí. Però el tortell no creix tant que n'hi hagi per a tothom. La pasta que nodreix aquest tortell no creix proporcionalment com ho han fet els nous establiments turístics a tots costats. El litoral mediterrani és una filera continuada d'establiments que amb fortuna diversa han descobert el turisme, inclús a l'interior toquen campanes, i sembla que Déu n'hi do del bé que els hi ha anat enguany. Per tant, més ampliacions, més mercat, més estirar el tortell i més encara, també nosaltres no ajudem gaire i marxem a nous horitzons turístics buidant butxaques a països exòtics, la majoria de vegades amb més incomoditats, preus cars i resultats no gaire dignes com per a tornar-hi. Si ho fem nosaltres, per què els demés no? Així Turquia, el Marroc o les Bahames són llocs

d'atracció que se'ns emporten els aparentment fins ara clients afins al nostre sol. El tortell turístic es fa més petit i ho veiem: cada any som més que en volem un bocí i ens ensenyem les ungles en ferotge i més despiatada competició de preus a la baixa, a veure qui és capaç de fer-ho més barat. Una cursa absurda que condemna a l'empobriment general.

Culpables? Bé, una mica tots, però haig d'apuntar algun exemple: A Catalunya i a tot Espanya, l'IPC és pràcticament el doble dels països que ens donen turisme. A més la nostra moneda està sobrevalorada. Quin efecte fa que siguem cars encara que els desafortunats Tours Operator expremen els hotelers a la baixa, sacrifici que no dona solució, sinó més empobriment. Tenim doncs massa oferta hotelera i derivats, i poca i dolenta demanda.

Parlem de possibles remeis a nivell general. Controlar el creixement a nivell superior i general fins arribar als Ajuntaments, devaluació de la moneda, els afortunats que puguin hauran de pagar més cares les vacances a l'estranger i per contra, per aquests seria més barat el nostre mercat.

Remodelació de tot el món turístic: hotels, apartaments, campings, etc. amb ajudes econòmiques d'interès preferent. Control dels serveis, segons preus i categoria. Un hotel de tres estrelles no pot cobrar a la baixa com una pensió. Endegament dels serveis públics, autopistes, carreteres, correus, electricitat, telèfons, etc.

A nivell privat, que respongui cadascú amb la seva feina. Fer-la amb responsabilitat, des del propietari a l'últim treballador. Al carrer tots hauríem de ser amables i no empenyar ni embrutir ni fer sorolls innecessaris ni molt menys fer malbé res. Un paper o deixalla a terra un altre l'ha de recollir. Evitar-ho és més econòmic i beneficia tota la comunitat.

A nivell de poble crec que el camí és bo, tenim i podem millorar unes certes condicions bàsiques de vila turística, però sense la col.laboració general no és possible superar amb èxit les dificultats de cada dia.

Suposem que no és casualitat que els diferents mitjans de comunicació ens elogien. Costa molt fer aquest reconeixement. I ho fan. "El Periódico" del 13 de setembre d'enguany publicà que junt amb Ràdio Nacional d'Espanya, Ràdio 4, han fet una enquesta entre 7.470 lectors i ràdio oïdors en la que Tossa resulta ser la platja més neta de Catalunya.

Abans una altra enquesta a nivell nacional també deia que érem la primera platja de tot el Mediterrani. Què vol dir això? I una altra pregunta: Som capaços de valorar-ho aquí?

Ens diuen que Tossa és un poble punter, d'un mar net, malgrat l'incontrol mediterrani, tenim platja, camins i muntanya i un nom que ens envegen. Això és bo. És un reconeixement que ens fan els forasters i m'atreveixo a demanar-vos ara que dona la volta al món el nom de Tossa que tots, vilatans i forasters, procurem mantenir i inclús superar aquesta imatge. Esteu-ne segurs, jo hoestic, d'aquí a no gaire temps encara gaudirem de més prestigi i millor nivell de vida. Així serà. Qui ho dubta?

L'ALCALDE

Telm Zaragoza i Raig

SOMNIS D'ESTIU AL PARADÍS BLAU

L'escondit reclau romania solitari com sempre. El temps, càlid i dolç convidava a estirar-se en el sorral, parar el sol i submergir-se en les cristal·lines aigües de l'abrigada calanca.

—Fou darrera d'aquelles roques on vaig descobrir el teu cos surant sobre les onades!— assenyala l'alemanya, estirant el braç mòrbid. Les seves ungles, lacades, tenien la qualitat del rubí en uns dits finament tornejats, fets per al tacte subtil i la carícia. Després precisà: —Semblaves un petit cetaci de pell fosca, ferit de mort.

Ella estengué la gran tovallola damunt la sorra, prop del rompent. Amb espontània naturalitat exempta de cap mena de trava ni pudor, es despreguè del vestit blaumari, de la brusa blanca i dels lleugers sostenidors per a romandre tan sols en bragues davant la mar, del sol radiant i dels ulls admirants de l'home.

Ulrike alçà els braços amb un gest entremaliat i voluptuós; recollí la llarga cabellera, la qual refulgia amb aurífers resplendors, la nua en forma de cua de cavall, composà un somris de satisfacció i s'estengué com una deessa jacent de l'antiguitat clàssica, en un esplèndid apoteosi de corbes prodigioses dessota d'una pell de seda.

L'home, que quan estudiava la carrera havia obtingut matrícula d'honor en Anatomia, restà bocabadat en veure tanta bellesa reunida. Acostumat com era als hospitals i quiròfans, a la dissecció de cadàvers, als malalts crònics i terminals, a les carències físiques i psíquiques, a les deformacions congènites i degeneratives; observador atent de la summa fragilitat del cos humà, subjecte sempre a les misèries més punyents, la presència d'aquella dona nua, sana i vital, era com un repte a la malaltia i a la mort.

—Vine! —el cridà Ulrike, amb un somris temptador a flor de llavis— Lleva't la roba i tomba't al meu costat.

Ell obeí com un autòmata. Es tregué la camisa, els texans i restà en calçotets. D'una ullada la noia mesurà amb curiositat l'avantatjada estatura, el cos de nedador, les amples espatlles i el tòrax robust de l'home al qui salvà de morir negat en aquell mateix indret. Mentre ell s'ajeia sobre la tovallola, Ulrike clogué els ulls i respirà profundament com si tractés d'absorbir tot l'aire de la cala. El seu pit es bombà, alçant les erectes turgències juvenils.

La proximitat de la dona no produí en ell el trasbals que en un principi temé. Era conscient de la seva situació i del respecte i gratitud que li mereixia. Li hagués plagut, és clar, posseir a l'alemanya; era una cobejança natural contra la que no podia pas plantejar-se cap objecció plausible. La noia l'atreia: els seus ulls del color del safir, la seva boca sensual, els seus braços tornejats, els seus pits reptadors, el seu ventre d'Àfrodita i el color dels seus cabells, de la qualitat de l'or, els quals, nuats al clatell, demanaven a crits l'alliberació per esbarriar-se i aureolar de fulgències metàl·liques el coixí de l'arena.

El sol i la mar foren les constants d'aquell jorn d'estiu per als dos éssers que refugiats en la cala, s'havien transformat, reculant en el temps, convertint-se en una versió d'Adam i Eva al paradís. La cala era l'amagatall dels seus pensaments més íntims, la generadora del benestar que traspuava per tots els seus poros.

La llum era pura dispersió. Davant del sorral, les onades s'inflaven i morien en la remor d'un silenci monòton. Prop d'ells hi havia un tronc ressecat, buit, derelicta del mar, llençat allí pels temporals. Sobre la superfície color de mel de la platja, es veien les llengües de foc de la sorra batuda per la incandescència del sol que flamejava en un cel d'un blau vagorós, gairebé blanc, igni.

La pell d'Ulrike, d'un bronzejat de panotxa torrada, tenia una tibantor madura, un pur somni. L'home, més tard, restà com atuït per la llum enlluernadora. Mentrestant ella s'aixecà i es dirigí al

trencall de les onades. Ho féu com si anés de puntetes. Llavors girà el cap per somriure el seu company, el qual s'incorporà sobre els colzes.

La noia es ficà a l'aigua a poc a poc, el que li produí un calfred. Es mantingué una estona amb l'aigua sobre els genolls, l'ombra del seu cos flotant, deforme, sobre l'aigua transparent, viva.

Ell es posà de peus. A ple sol, semblava un home sorgit de la prehistòria. Atravessà el sorral corrent i es submergí en el mar mitjançant un aparatós, sorollós, capbussó. Algunes gotes arribaren a l'esquena d'Ulrike —un pessigolleig que li féu obrir la boca inconteniblement—. L'home s'allunyà mar endins bracejant i batent els peus d'una manera enèrgica. Inflexionant els genolls, la noia féu una immersió i tornà ràpida a la verticalitat. L'aigua li regalimà per la pell uns instants; la pell restà dura, tibant, seca als pocs instants. Ulrike tenia una pell que escopia l'aigua, insensible, com de bronze, a la mòrbida penetració del líquid.

L'home resistia el bany llarg com a bon submarinista. Semblava insensible a la desfibració i a l'ablaniment. En la distància es veia el seu cap flotant en la blavor de les aigües. Deixà transcòrrer una llarga estona fent el mort.

L'illa, Es Pujol d'Arenys i el Cap de Tossa vistos des de l'interior de la Cova Aixafada. (Fotografia de N. Fonalledas - Any 1934)

Ulrike finalment es submergí i recorregué un llarg tros nedant sota l'aigua com una sirena, el cos fluctuant i escorredís. Després emergí a la superfície en una erupció d'escuma i bombolles. Regressà suau, rítmicament, a la platja i s'estengué sobre la sorra mullada, en el rompent, amb l'aigua ondulant sobre els braços turgents relliscant-li sobre els omòplats d'or. La fresca limfa s'enroscà en el seu cos; la petita onada efectuà una espiral sobre les cames. En la selvàtica dimensió d'aquell paratge, tot semblava concentrar-se, obsessionant, sobre el seu cos.

Després eixiren de l'aigua i tornaren al sol per endormiscar-se bressolats pel silenci còsmic, prop de les línies d'escuma paral·leles a les ondulacions de la platja, a les ondulacions del firmament, sentint les ondulacions del cos, la bellesa mineral de l'entorn; escoltant el refilet infatigable del rossinyol amagat en el més pregon del canyer.

Guanyaren les vagoroses hores d'aquell dia en la consumació d'una felicitat reservada als vertaders amants de la natura en l'accepció químicament més pura. Ho tenien tot, no freturaven res, emmudits, comunicant-se amb la mirada, amb una paraula solta, amb un somris indefinible. Era un silenci aquell, que semblava flotar com un misteri en la joventut dels sexes —la mirada perduda en la mar, en els pins arrapats a la torturada geologia, en les pètries ensulsiades, en el vol lent i mandrós de la gavina que finalment es posà amb un batec d'ales sobre el cim més enlairat de l'esquei. Així van romandre immòbils, com si el temps no existís.

En el decurs de les hores, l'ombra dels espadats anà avançant lentament per invadir una part considerable de la cala. Una lleu sensació de fred, producte de la humitat, el sostregué del deliciós enervament. El sol havia perdut força i l'airet de garbí arribava fresc i moll.

Tenien set i gana. La falta d'aliment reclamava una prompte restauració. Es vestiren, arplegaren les coses i, sense adonar-se'n, s'agafaren de la mà i emprengueren el camí de retorn.

ANTONI PASTOR i FORASTER

Na Maria Olivé

una dona de casa seva

Era el 28 d'octubre de 1890. A la casa núm. 7 del carrer del Socors tothom anava de bòlit. N'Antònia Isern i Garriga anava de part, es seu home n'Agustí Olivé i Comas ja feia estona que anava amunt i avall de s'eixida, fumant caliquenyos. El seu fill Joan d'11 anys, l'havia anat a buscar a sa vinya de Sa Palma. Al matí ja se n'havia anat amb recança perquè feia dies que n'Antònia havia complert i semblava que aquell matí estava més madura. Havia estat a punt de quedar-se a casa, però allà dalt a sa vinya hi havia tanta feina que va pensar que si passava quelcom, ja es seu noi, en Joan, l'aniria a buscar... I així havia estat. Ja feia estona que estava fangant el tros de Cap Es Sot d'en Boada quan va sentir en Joan que el cridava: "—Pare, corriu, baixeu! Sa llevadora ja es a casa! Diu que ja ve!" N'Agustí va deixar es xaput rebut al mig de sa vinya i va baixar corrent amb en Joan. Es pensava que quan arribaria ja estaria tot enllestit i es maleïa els ossos per haver-se'n anat. Però quan va arribar sa llevadora li va dir que encara n'hi havia per estona i ara s'estava mossegant ses ungles, esperant seguint ses corredisses de ses veïnes que havien vingut per veure si podien ajudar. Tot d'una va sentir un plor de criatura i des seguida li van dir: "—És una noia" Va pujar corrent però encara no el van deixar entrar, fins que tot va ésser enllestit.

N'Agustí Olivé davant de la caseta de vinya a Sa Palma.

Na Maria Oliver a l'últim homenatge als vells.

Llavors, el van fer entrar dintre s'alcova. N'Antònia estava al llit, agotada i sa llevadora li va ensenyar sa noia: "—Mira, Agustí. Aquí la tens". N'Agustí la va agafar mentre en el seu pensament dava gràcies a Déu i sant Sebastià. Va cridar en Joan per ensenyar sa seua germana i es va quedar tot el dia a casa fent companyia a n'Antònia. N'Antònia ja era gran i aquest segon part l'havia deixada sense esma.

Al cap de vuit dies justos van batejar a sa noia. Li van posar Maria.

Na Maria va créixer sana i estirada. Va aprendre a caminar pel carrer del Socors i aviat començà a anar a costura amb ses monges a l'Hospital.

Quan na Maria tenia 7 anys, n'Antònia va començar a malaltejar i sobtadament va morir.

N'Agustí va quedar desfet per la mort de sa seua dona i es va posar ell a cuidar els seus fills, però na Maria era molt petita i tant ell com en Joan treballaven aleshores a sa fàbrica de suro i endemés a ses dues vinyes que tenien. Així és va decidir de llogar una dona que li cuidés sa casa i es nois. Va trobar a n'Antonieta, una dona que vivia sola i no tenia ningú. N'Antonieta era una dona ja gran, callada i neta. Ella va fer de mare a na Maria.

I na Maria es va anar fent gran i es va anar fent dona en un Tossa meravellós sense ràdio ni televisió, ni turistes i només amb un parell d'automòbils que eren l'atracció del jovent. Amb una tranquil.litat només perturbada pels carros quan anaven o tornaven de la feina, els cops de l'enclusa del parell de ferrers que hi havia o els cops dels bastons des basters quan feien els matalassos de llana. Jugava pel carrer del Socors tranquil.lament amb ses seues amigues. Jugaven a nines o a palet i va anar descobrint el Tossa de tot l'any: El Pelegrí, Sant Vicenç, Carnestoltes, l'envelat per Sant Pere, Sant Benet a l'estiu, la veimada de casa seva al final d'estiu, Sant Grau, Nadal... Amb poca cosa en tenia prou per divertir-se, uns gitanos a la Plaça Ballell que feien ballar l'ós, uns esquellots que feien a un vidu que es casava amb una soltera,...

Va anar descobrint la vida i va créixer estimant el seu pare, el seu germà i a l'Antonieta que ja era vella. L'Antonieta els hi va dir un bon dia que ella ja era vella i no podia treballar com abans, que la portessin en algun lloc per acabar els seus dies, però n'Agustí va dir que no, que ella que els havia cuidat era de la família i que tenia que morir a casa seva.

I la bona Antonieta es va quedar amb ells. Ara era na Maria que la cuidava. Era na Maria que ja els cuidava a tots, el seu pare, el seu germa i la dona que l'havia fet de mare. Ella era la dona de la casa. I va prendre molt bé consciència que era la dona de casa seva. Quan l'Antonieta va morir, va ésser ella que va portar endavant la casa.

Van passar els anys. Un dia na Maria quan acabava de fer els llits es va recolzar un moment a sa finestra i tot d'una el va veure. Havien arribat carabiners nous al poble. Un d'ells es va parar i se la va quedar mirant. Ella, enrojolida es va tirar cap en dins. Uns

dies després, quan anava a sa vinya de Sa Palma a portar el dinar a n'es seu pare i es seu germà, el va trobar que prenia el sol di des d'aquell dia ell la va començar a esperar. Van trigar molts mesos fins que ella el va saludar, i va ésser per Sant Benet que hi va ballar. Es deia Dionís Grabulosa i era d'Olot. Ara na Maria sentia dintre seu una cosa nova. S'havia enamorat. Sentia per primera vegada el que era estimar un home. En Dionís, per Sant Vicenç la va anar a demanar i no és pas que a n'Agustí li vingués gaire bé, perquè ell no era de Tossa. Però va veure que era un bon noi i que s'estimaven i el va acceptar. Es van casar un 7 de novembre i varen anar a viure a casa de na Maria. Ara na Maria cuidava a tres homes. Era com mai, la dona de casa seva.

Van passar els anys, van néixer na Teresita i na Maria.

La vida va anar transcorrent cada vegada més depressa. Anaven passant els dies i els anys. Havia passat la guerra. En Dionís va anar destinat 7 anys a Lloret.

Es va morir n'Agustí, el pare.

Es varen haver de canviar de casa. Primer varen anar a viure al carrer Pou de la Vila, després al carrer Nou.

I na Maria veia que s'anava fent gran. I veia com Tossa havia canviat.

Ja res no era igual de quan ella era petita. Automòbils, televisors, màquines elèctriques per fer les feines de la casa i el turisme a l'engrós. Semblava ahir de ses fàbriques de suro, de l'estirar l'art, de ses vinyes, es carboners...

Pels carrers ja no hi passaven carros, ni bestiar. No se sentia el soroll de ferrar es matxus ni els basters feien els matalassos al mig del carrer. Ni ses criatures jugaven ja a palet o a cuit-amagar i are en es carrers enquitrans no podien fer vasades quan pluvia. Tot havia anat canviant i canviava cada dia més i més.

Na Maria i en Dionís seguts a es pou de sa eixida de la casa des carrer dels Socors.

Na Maria se n'havia anat adonant de la fugissera que és la vida. Un 16 de març va quedar vídua. Un dia se n'adonà que ja no feia la feina tan depressa, que quan feia els llits o rentava la roba es cansava més.

Un dia del mes de març al matí la va anar a veure mossèn Palahí. Era per convidar-la a anar a l'Homenatge als Vells. Na Maria va acceptar ràpidament d'anar-hi. Va estar molt contenta, però quan ell se'n va haver anat, tot de sobte va pensar: "—Mare de Déu, ja tinc 75 anys!" Va arribar aquell dia i na Maria va fruit de tot. Es va sentir lleugera i feliç, jove i vella alhora. Va sentir que el cor li bategava. Va pensar aquell dia en tots els que no hi eren: n'Agustí, en Joan i en Dionís. Tota la seva vida amb ells va passar pel seu davant. Va pensar en les seves filles, la seva família, els seus amics i sobre tot es va sentir segura d'haver complert amb la seva obligació en aquesta vida, de haver fet sempre el que tenia que fer, de haver sigut la dona de casa seva. Es va sentir dona, esposa, mare. Ella esclatava per la felicitat d'haver-se donat als seus de la manera que ho havia fet, sense regatejar-hi cap esforç, tots els dies de la seva vida.

A Sant Benet na Carme Girbal, na Sílvia Rodes, na Maria Oliver i na Mercè Font.

I han passat els anys. Na Maria està a punt de complir 100 anys.

Els complirà el dia 28 d'octubre.

Serenament, a casa seva, va passant la seva vida, voltada d'amor de les seves filles. Davant de la finestra ella llegeix el diari i estudia versos per poder recitar per la Festa dels Vells: "A la que Sant Jordi empunya bandera de color blanc"... versos patriòtics i versos d'amor. I pensa. Pensa en la seva vida. Vida que es llarga però que a ella li ha semblat curta. Pensa en les anades de a Sant Benet. Pensa en sa vinya de Sa Palma. Pensa en els seus. I sent les seves mans plenes: plenes d'amor, de bons records, d'entrega per la seva família. Ella no ha sigut mai avara. Ho ha donat tot i ara sent que la vida li ha tornat tot. Se sent estimada. No només per la seva família, sinó per tot el poble. I no té por de res. Sent que Déu és amb ella. I viu amb il·lusió i tranquil·litat hi el seu cor serà. El dia 28 farà 100 anys i tot el poble l'homenatjarà. Se sentirà, com mai, embolcallada per la seva família i el seu poble. Ella és l'àvia de tot Tossa.

Per molts anys, Maria!

JOSEP SALVADOR CULLELL I CODINA

FESTA MAJOR A TOSSA

Confesso que freqüento Tossa força regularment, però potser cap any havia seguit la seva Festa Major d'estiu amb tanta fidelitat. Aquest any vaig assistir —i això sí que ho havia fet en altres ocasions— al Pregó d'obertura que pronuncià a la Casa de la Cultura aquesta vegada el periodista Joan Vall i Clara. La peça oratòria tingué el punt just d'ironia i de bon humor previsibles després del "abrazo de Vergara" que un dia es van donar l'incombustible alcalde Tem i l'inquisidor director de Punt Diari. El sopar ofert al pregoner tingué l'incomparable marc de Vila Vella, el qual, com

diem abans referint-nos als sagraments, "imprimeix caràcter".

L'endemà —el divendres dia 29, festa de Sant Pere— vaig tornar a Tossa. Uns amics lloretencs tenien ganes de sentir la Bisbal i de moure l'esquelet al ritme renovador de Josep M. Surrall. Vam sopar en un prestigiós restaurant tossenc instal·lat —si no m'erro— en una antiga finca d'un americà, la dona del qual, segons diuen, criava un cocodril en el brollador del jardí. Com que teníem un petit estany d'aigua per allà aprop, vaig degustar els plats pensant en el cocodril —o caimà— i, per què no, en la dona. En el ball, la cosa va anar bé i, a la mitja part, vam ser testimonis del repartiment de premis del concurs d'aparadors i vam poder comprovar la qualitat dels treballs premiats. Una mica de vals, una mica de lambada, plaça d'Espanya amunt, plaça d'Espanya avall, esmolada de sabates, salutació d'algun conegut i tornada cap a Lloret.

El dissabte, sentia la il·lusió de compartir el goig dels tossencs amb la donació de la família Salleras. La nova sala del Museu feia goig tan plena de gent i amb l'obra pictòrica d'En Pere i les maquetes navals d'En Narcís. Després dels parlaments i d'un brindis amb xampany —cava per als puritans— alguns amics m'incitaren a assistir a la inauguració de la mostra del Cau Serrat, on Ventura Anson tornava a presentar, una vegada més, la seva queixa plàstica per una Tossa fugissera mentre, a la planta baixa, un italià ofería també el seu art de qualitat dins d'una línia vanguardista força atractiva. L'amo de la galeria es va desfer en atencions en forma de conversa, coca i més cava...

1 de juliol: Cap al migdia sóc a Tossa per animar els remers dels set llaguts lloretencs que fan la volta a l'illa. És la segona vegada que s'organitza la prova. Guanyen els del gremi d'hostalària seguits de la tripulació de l'obreria de Santa Cristina. Com que diuen que és un mal estiu, ja va bé que els hotelers guanyin alguna cosa.

L'alcalde, en el piscolabis ofert als vogadors a la Casa de la Cultura, anuncia que l'any vinent competiran dos llaguts de Tossa, un que comprarà l'Ajuntament i un que pagarà la Confraria". - Llavors,— diu amb ironia— es de Lloret ja no tindreu res a fer!"

A la tarda, cap al tard, em plau arribar-me amb la muller a la plaça de Sa Farola, a dalt del promontori del mont Guardí, on la bona amiga Emília Xargay inaugura una escultura donada a la vila, la qual representa, a la seva manera, una sirena. Hi ha els discursos de rigor i un convidat que no m'esperava: l'alcalde Quim Nadal, de Girona. —"Faig de xòfer d'En Tem" em diu rient per sota el nas...

Baixem cap al poble i anem cap a l'eixample, a l'altra banda de la carretera de Sant Feliu, a la Pinacoteca. L'Emília hi inaugura una interessant exposició on es recullen diverses etapes de la seva vida artística. Tornen a haver-hi parlaments des del director Cullerell fins a l'alcalde Tem que quan discurseja es passeja amunt i avall com si pretengués vendre millor l'article parlant de tu a tu.

Dilluns 2 de juliol: No resisteixo la temptació d'assistir a la interpretació nocturna de "Ses Nou Sardanes". Arribem just quan en Fonalledas dona instruccions a la cobla Genissenca. Sento que els músics s'esveren quan els diu que el "toquen a córrer", gairebé idèntic al que intreprenen a Lloret pel Ball de Plaça, ha de durar uns deu minuts. El jovent reposa quan toquen cadascuna de les nou sardanes curtes que va compondre Narcís Darder i Dellunder i salta i corre pel carrer dels Socors, cap al Portal, quan engeguen el "toquen a córrer". Hi trobo fins i tot algun grup de lloretencs que gaudeix participant en la dansa. La festa es remata amb un airós vals que contemplo des de la terrassa d'un dels bars de sa muralla.

Retorno a Lloret amb un bon record. Anar a Tossa encara produeix satisfacció. Tossa segueix tenint un encant especial. I malgrat la professió de fe antitaurina del municipi, en deixar el terme tossenc tinc un record pietós per a Mario Cabré, que acaba de morir a Barcelona, qui sap si d'enyorament en saber que aquell seu vell amor forjat a Tossa —la gentil Ava Gardner— també va deixar aquest món fa uns mesos. Cabré fou un torero atípic. No era un desarrapat, agitanat i buscador de fortunes. Era un senyor de cap a peus, culte, refinat, correcte. Compaginava —paradoxes de la vida!— un nom castellanitzat i una afecció forastera amb una il·lusió boja per a reivindicar el teatre català. Com a mínim, va fer amb dignitat totes les seves coses. Que reposi en pau. La Tossa tauromàquica se'n va de bracet amb ell, com una coincidència del destí, com una mostra més de la fugacitat i dels canvis de les coses terrenes. I si abans els tossencs es relacionaven amb la formosa americana —l'Ava Gardner— ara l'alcalde, amb això de la protecció dels animals, es telefona amb la Brigitte Bardot cada dos per tres. Però pot estar tranquil. Al contrari d'En Frank Sinatra, ni en Vadim ni el Charrier ni uns quants més vindran a Tossa a protestar per aquestes relacions. Na Marguerita també pot estar tranquil·la i limitar-se a dir allò de "Aquest Tem és tremendo!"

La Brigitte Bardot, aquell monument que protagonitzà "Et Dieu crea la femme", està força tronada i ja no inspira temptacions. Per això es dedica ara a intercedir pels gats i els gossos.

Realment, "Tossa és per sobre tots els móns"

JOAN DOMÈNECH i MONER

UNA BALENA DÓNA UN ESPANT A UN PESCADOR DE TOSSA

(Per Joan Josep Ribas i Costumero)

El passat mes de juny em vaig assabentar que en Jaume Lleonat li havia passat una anècdota amb una balena. Un dia vaig veure en Jaume que anava amb moto per es carrer de mar, el vaig parar i li vaig dir si em volia explicar aquest cas curiós de sa balena i així jo ho escriuria a la revista Turissa.

En Jaume, molt amablement, em va explicar què va passar:

"Era a últims de maig i em trobava a defora de la banda de Garbí. Tenia la senya de Montllort per es cars i el punt més alt del Montseny per es castell de Blanes.

Em trobava a cinquanta minuts de motor, és a dir a unes cinc milles de Tossa. Estava llevant es palangres, ja era dia clar, i la mar estava plana i en calma. Tot de cop em surt d'es costat de sa barca una balena molt grossa, al menys feia quinze metres. Em va fotre un espant que vaig quedar parat. Mira tu que l'aigua que

va tirar fent un sortidor em va passar per sobre meu i va anar a l'altre costat de sa barca. Va continuar nedant i es va sumergir

passant sa cua per es costat meu, que per cert l'hagués pogut tocar amb la mà, però passà sense tocar sa barca.

Després la vaig veure que anava cap a Garbí. Uns dies més tard em van dir uns pescadors que l'havien vist voltant per allà."

• Però no és estrany veure balenes per aquests mars?

"No. Perquè quasi cada any se'n veu alguna. Te'n recordes fa dos o tres anys, quina una que se'n va veure a l'illa? Saps què passa? Que aquestes balenes entren per l'estret de Gibraltar seguint alguna embarcació i quan es troben dins el mar Mediterrà ja no en saben sortir i aquí no sobreviuen".

Molt bé, Jaume. Me n'alegro que no t'hagués passat res. Moltes gràcies i fins un altre.

TEMPESTA D'ESTIU

Dimarts, 4 de setembre. L'albada indicava un dia plenament estiuenc: cel completament serè i vent en calma. A mig matí començaren a sorgir sobre la serralada de Montllor els primers cúmulo-nimbus, potents núvols de tempesta que observats a distància presenten l'aspecte d'espectaculars boles i torres de cotó fluix, i que vistos més a prop ofereixen aquell color grisenc o blau intens (en el cas que encara faci sol des del punt d'observació). A la vila, un sol de justícia era l'exponent més clar del que podia succeir.

De sobte començaren a produir-se gran quantitat de llamps i sobretot trons (els llamps no eren gaire perceptibles perquè a Tossa encara feia sol) i en un principi semblà que la tempesta desfilava cap a la mar (descarregà intensament a la zona costera de Sant Feliu), però entrada la tarda i degut a les altes temperatures de l'aigua de mar, es reactivà intensament i descarregà amb gran

Al migdia el cel oferia aquest amenaçador aspecte que poc després es va materialitzar en una intensa tempesta (foto Helena Ribas)

virulència sobre la vila.

Feia anys que no s'observava un aparell elèctric tan imponent,

ja que l'interval entre llamps, llampescs i trons era a cops imperceptible i aquests es combinaven oferint un gran espectacle de llum i so a tots els tossencs.

La tempesta descarregà en dues tongades separades per un període d'un 20 a 30 minuts. La gent en prou feines va poder fer res per reparar els efectes de la primera.

Fruit d'ella quedaren 71 litres recollits dins el nucli urbà, 68 als afores de Tossa, i una sèrie d'anècdotes que haurien pogut esdevenir desgràcies personals. El llamp que va caure a la platja gran i que va afectar els dos bars de la mateixa i el Club Nàutic -on un treballador afirma que un llamp li va passar pel costat seu, l'altre llamp que va despedir uns quants metres al veí de Tossa, senyor Joan Soms, la línia de turbulències que afectà la zona de Sant Grau arribant a desplaçar un vehicle per l'efecte del vent... i sobretot la tallada de subministrament elèctric fins a les 10 de la nit i de la línia telefònica fins a entrada la matinada, endemés d'una considerable rierada que va obligar a modificar la circulació per determinats carrers de la vila.

Aspecte favorable: paliar la sequera que patia el nostre bosc i afavorir la temporada de bolets (especialment el reig).

F. FONALLEDAS

ACTA DE LLIURAMENT DE PREMIS DEL XXXIV CONCURS DEL PREMI INTERNACIONAL TOSSA DE MAR DE PINTURA RÀPIDA

A la vila de Tossa de Mar, a vint-i-sis d'agost de mil nou-cents noranta, a la Pinacoteca Municipal es constitueix el Jurat Qualificador del XXXIV PREMI INTERNACIONAL TOSSA DE MAR DE PINTURA RÀPIDA, format pel senyor Arcadi Calzada i Salavedra, actuant com a President, la senyora Pilar Parcerisas i Colomer, el senyor Santiago Vilanova i Tané, el senyor Sebastià Goday i Cuixà, la senyora Glòria Bosch i Mir, el senyor Josep Maria Flores i Travesa i el senyor Vicenç Esteban i Darder i la senyora Anna Maria Moré i Faro, com a Secretària.

Examinades detingudament totes les obres presentades, i després de deliberar, s'acorda concedir els premis del concurs de la següent forma:

PREMI ESPECIAL. TEMA MARÍTIM DE LA "LLIGA NAVAL DE CATALUNYA", a l'obra núm. 10 de la que és autor JOAN VILA i ARIMANY.

2n. PREMI. ALTRES PROCEDIMENTS. "DIPUTACIÓ DE GIRONA" a l'obra núm. 2 de la que és autor MERCÈ MASA i VILLAESCUSA.

1r. PREMI. ALTRES PROCEDIMENTS. "AJUNTAMENT DE TOSSA DE MAR", a l'obra núm. 160 de la que és autor ÀNGEL VALDÉS i PUIG.

2n. PREMI. AQUAREL·LES. "CAIXA DE PENSIONS A LA VELLESA I D'ESTALVIS" a l'obra núm 51 de la que és autor JOAN ROJAS i VILÀ.

1r. PREMI. AQUAREL·LES. "AJUNTAMENT DE TOSSA DE MAR", a l'obra núm. 54 de la que és autor JOSEP PERPIÑÀ i CITOLER.

3r. PREMI. OLIS. "CAIXA DE BARCELONA", a l'obra núm. 83 de la que és autor MIQUEL SOLÍS i PÉREZ.

2n. PREMI. OLIS. "CAIXA DE GIRONA", a l'obra núm 139 de la que és autor CARLES TORRENT I PAGÉS.

1r. PREMI. OLIS. "AJUNTAMENT DE TOSSA DE MAR", a l'obra núm 36 de la que és autor JOAN SALLEN T I TATGER.

PREMI ESPECIAL. "CONSELLERIA DE CULTURA DE LA GENERALITAT", a l'obra núm 116 de la que és autor JULIO GARCÍA i IGLESIAS.

PREMI ESPECIAL. "AJUNTAMENT DE TOSSA DE MAR", a l'obra núm 126 de la que és autor EMILI VALENTINIS i PONT.

Acabat aquest acte, firmen la present tots els membres del Jurat a la data indicada a l'encapçalament, de tot el que jo, la Secretària, dono fe.

3 DE JUNY. II TROBADA SARDANISTA INFANTIL

Coincidint amb la "Diada del Pescador" se celebrà al pati de les escoles Ignasi Melé i Farré amb multitudinària assistència de públic. Ens acompanyaren petits dansaires dels següents pobles: Castell-Platja d'Aro (40), Flaçà (50), L'Escala (20), Bescanó (9), Malgrat (22), Cassà (40), La Bisbal - Col.légi Joan Margarit (25), Medinyà (16), Sta. Coloma de Farners (8), Calonge (30), Sant Jordi Desvalls (30) i de Tossa foren 45 nens i nenes portats per Rosa Montrabà, Rosalia Pujol, Isabel Ruscalleda, Maria Aragay i Jordi Pujol, persones que durant molts dissabtes i diumenges han anat ensinistrant els nostres vailets.

En total 335 balladors i prop del miler de persones que seguiren amb molt d'interès el decurs de la festa, amenitzada per la cobla de recent creació "BISBAL JOVE", que va fer les delícies del públic en les tres últimes sardanes, especialment en "Cap de Creus", la qual varen haver de repetir davant els aplaudiments incessants.

Cal destacar la col.laboració rebuda tant per part de les institucions com de cases comercials i particulars.

La gran quantitat de sardanistes creà algun petit problema a l'hora de ballar la sardana de germanor de la Trobada Infantil.

Vila Vella resulta un marc incomparable per a tota mena d'actes musicals com el concert de la Ciutat de Girona. (fotografia de Jaume Moré)

13 DE JULIOL. CONCERT DE SARDANES A VILA VELLA

A l'igual que tots aquest actes, l'Agrupació Sardanista Tossenca organitzà amb el suport de l'Ajuntament de Tossa, aquest magnífic concert que ens va oferir la cobla Ciutat de Girona.

Amb considerable assistència d'espectadors —si tenim en compte la data, lloc i hora de l'esdeveniment— la cobla va anar desgranant amb gust i elegància les sardanes programades: Record del Collell, Aguissona, Miralls, Una mirada, Castell d'Estela, Enyorances d'estiu. Les obligades: En Joan Llobet i Apassionada, Perelada i per finalitzar ens oferiren un recull de populars catalanes, que va resultar poc brillant a causa del rebuf del vent dins la volta de l'Església Vella que va fer caure les partícules als músics.

El mestre Francesc Camps estrenà la seva sardana "MIRALLS", obra molt innovadora en relació a la sardana convencional que estem acostumats a sentir. El President de l'Agrupació Sardanista Tossenca l'hi lliurà una placa d'agraïment cedida per Josep Santané.

Fent una reflexió hem de dir que ja no sabem quan, com i què fer, per tal que la gent es decideixi a assistir als actes, perquè en paraules dels propis músics: "Aquest marc ja es val la petita caminada per ell mateix, i si endemés hi ha concert, encara millor".

2 DE SETEMBRE

XXXVII CONCURS DE COLLES SARDANISTES

Un total de 52 colles de 61 pre-inscrites prengueren part al nostre concurs. Recordem que és dels veterans de Catalunya.

Un cop ballades les dues sardanes de lluíment com indica la U.C.S. (Unió de Colles Sardanistes) el resultat del concurs fou el següent:

- **Bàsic d'Honor:** 1. **Xaloc** de Barcelona, 2. **Roure** de Barcelona, 3. **Tarragona Dansa** de Tarragona, 4. **Mare Nostrum** de Barcelona.

- **Repesca Jovenívol:** 1. **Brots de Roure** de Barcelona, 2.

Repuntejant Ixent de Mataró, 3. Cors Jovenils de Terrassa.

- **Infantil Comarcal:** 1. **Branca de l'Aigüeta** de la Bisbal, 2. **Brots de Romaní** de Figueres, 3. **Petits Rebrolls** de Figueres.

- **Jovenívol Comarcal:** 1. **Aigüeta** de la Bisbal, 2. **Cors Joves d'Olot**, 3. **Dolça Garrotza**, d'Olot.

- **Grans Comarcal:** 1. **Empordà** de Figueres, 2. **Girona** de Girona, 3. **Flor de Romaní** de Figueres.

- **Infantil Lliures:** 1. **Vailets Orfeó de Sants** de Barcelona, 2. **Mainada d'Olot**, 3. **Petits Cardedeuencs** de Cardedeu.

- **Jovenívol Lliure:** 1. **Sang Nova** de Barcelona, 2. **Oreig naixent** de Barcelona, 3. **Edelweis** de Rubí.

- **Grans Lliure:** 1. **Lliris de Neu** de Terrassa, 2. **Repuntejant** de Mataró, 3. **Isard** de Barcelona.

- **Alevins:** **Mainada de Flor** de Fajol d'Olot.

La sardana revessa del compositor J. Tristany fou encertada per nou colles que foren: Edelweis, Roure, Repuntejant, Cors Joves, Repuntejant Ixent, Tarragona Dansa, Oreig, Petits Repuntejant i Marejol.

Cal remarcar l'absència després de 36 edicions sense faltar-hi del compositor Sr. Vallmajó, que per motius de salut no ens pogué acompanyar i l'estrena del galop "Recordant Mar Menuda" original del mestre Lluís Duran, composició que rebé una gran acollida per part de colles i públic, perquè resulta molt vistós i alegre, endemés de reposat per als instrumentistes de la cobla.

Tot seguit reproduïm el breu parlament de presentació del concurs que anà a càrrec del que fou secretari de l'Ajuntament de Tossa Sr. Ramon Bartrons: "Anem a començar la XXXVII edició del Concurs de Colles Sardanistes de la Vila de Tossa de Mar. Aquesta vila, un anys més celebra la seva diada sardanista de colles que, junt amb l'Aplec del que enguany es farà la 3a. edició i la Trobada Infantil, demostra la catalanitat i l'estima a les seves arrels d'aquesta bonica vila costabravenca. I ens demostra que es pot potenciar l'interès turístic d'una població sense recórrer a espectacles foranis i cruels com curses de braus, correbous i altres espectacles barroers, incívics i de mal gust als que, disortadament, han d'acudir altres ciutats per cridar una mica l'atenció. És com aquelles noies, que mancades de vertadera bellesa, han de recórrer a les mixtures per demostrar el que no són.

Tossa no renega, ans el contrari, vol enaltir una vegada més la seva personalitat costabravenca i catalana per damunt de tot".

Ja per acabar indicarem els actes sardanístics que tindran lloc en el que resta d'any:

13 d'octubre: SANT GRAU - Matí i tarda - Plaça del Santuari. Cobla Vila de Blanes.

14 d'octubre: III APLEC DE LA SARDANA - Matí i tarda - Escoles Cobles: Pral del Llobregat, Genisenca, Ciutat de Girona.

28 d'octubre: HOMENATGE A MARIA OLIVÉ - Matí i tarda - Plaça Església. Cobla a determinar.

26 de desembre: SANT ESTEVE - Matí - Plaça Església. Cobla a determinar.

"En Lluís Bomba i la Mar Menuda"

Crec que pot ser d'interès per als lectors de la nova "Turissa" i aprofitant la seva reaparició, donar a conèixer alguns escrits que Tossa i les seves coses inspiraren a determinats escriptors i que, per les dades i circumstàncies en que foren publicats, no seran prou coneguts.

Aquest que a continuació recullim, fou publicat en el llibre "TOSSA" editat l'any 1927, recull dels treballs dedicats a la nostra vila i que escrigueren components de l'anomenada Colla dels Jocs Florals de Barcelona, composta per un grup de lletraferits que diàriament i cap el tard, tot esperant l'hora de sopar, es reunien en el Café Colon de la plaça de Catalunya barcelonina. Aquests senyors feien cada any una excursió a llocs més o menys vinculats amb algun dels seus elements, i d'aquelles sortides n'era testimoni un llibre del qual

sanatori dels peixos". Aquest escriptor, premi "Concepció Rabell" l'any 1932 per la seva obra "Tres narracions", fou un excel·lent prosista, autor de novel·les com "El niu del Cu-Cut", "L'Andreu", "Embruix" i altres que, en el seu dia, tingueren molt bona acollida. Col·laborà també en moltes revistes literàries i de jove ho feu en el "Cu-Cut", aquell setmanari humorístic i catalanista que un dia de l'any 1905 sofrí l'assalt i destrucció de les seves instal·lacions per una colla de militars que se sentiren ofesos per un acudit i un dibuix que havia publicat, originals de Joan G. Junceda, aquell dibuixant que els que durant la dictadura de Primo de Rivera aprenguérem a llegir i escriure el català amb "EN PATUFET" recordarem com l'il·lustrador de les "Pàgines Viscudes" de Josep M. Folch i Torres.

... ..

"Sa Pauma" en temps d'en Lluís Bomba.

Col·lec. Carme Vilà

solament se n'editaven trenta exemplars, per la qual cosa i pel seus innegables valors literaris, són molt buscats i difícils de localitzar.

Alexandre Font fou l'autor del treball que es publica avui i en el llibre "Tossa" porta per títol "El

La prosa de l'Alexandre Font,
deia així:

"El sanatori dels peixos"

"Tirant platja enllà, en direcció a llevant, ni tan lluny que cansí l'arribar-hi a qui tingui masses anys i poc dalit, ni tan a prop que sigui l'anar allà no moure's de la

vila de Tossa, hi ha la Mar Menuda, mar amansida i serena que se n'entra pel mig dels penyalars per formar una cala d'aigua tan nítida i pura que a través del seu cristall poden comptar-s'hi un per un els grans de la sorra del fons i seguir, en llurs entremaliadures i contradictòries evolucions, els petits peixos incipients.

Les aigües d'aquell bocí de costa, on sembla que la mar brava hagi deixat allà com a mostra de la bondat que el Poderós du amagada sota la grandesa, tenen condensada tota la gamma de colors de la marina i totes les sentors salabroses del rocam i del marisc.

Aquell racó de placidesa ha d'ésser forçosament lloc a propòsit per a fer-hi cura de repòs els peixos de la Costa Brava fatigats, els peixos que han aguantat fermament l'embat de les onades en diades de temporal, que han sabut veure a temps i amb esglai la xarxa traïdora, i que, amb tants fatigs per a conservar la vida, ve dia que perden les ganes de menjar i la sanitat dels colors. I es de creure que els peixos aquests, que han de rescabalar-se de les forces perdudes per emprendre altre cop els curss de la vida, als pocs dies de repòs a la Mar Menuda en surten regenerats i aptes per a la lluita per l'existència, que es lluita que no pot defugir i que ha de fer front tot ésser que habiti a la terra o bé al mar. I d'aquella varietat de coloracions que reflecteixen les aigües tranquil·les de la Mar Menuda, cadascú s'assimila la que millor li escau per al seu ropatge: l'escòrpora hi retroba la vestidura sangnosa, el barat, el blau més blau de la mar, el calamars en treu tota la transparència i tot el bellugueix de l'aigua damunt la pell, i tant la castanyola com la palomida, que

en les nits serenes han pujat fins a la superfície per entrellucar la Vila Vella, en surten totes argentades pel batec de la lluna plena. La mabra, lluint sa pell de zebra, sap ja burlar les escomeses dels dofins i del molàs, i la llfssera vincladissa, cabridet de mar, quan es veu presonera entre les xarxes de la xàbega que lentament van emmenant-la a terra, té de nou aquella agilitat que li permet saltar, i esmunyir-se de la trampa, a poques braces de la platja.

Els peixos que sojornen a la Mar Menuda saben però que allà, molt a prop d'ells, hi tenen un formidable enemic, un pescador que, per la seva edat, deuen ser incalculables les víctimes que haurà fet en aquelles costes; però saben també que aquest pescador, amb la noblesa de la gent de mar, respecte els peixos que per algun perill o necessitat s'han refugiat al sanatori.

En efecte, en Lluís Bomba, el pescador que treu a la platgeta de la Mar Menuda, on roman totes les hores que la pesca li deixa lliures, que, segons diuen, molt sovint li traspua pels poros de la bonhomia un geniàs de mil dimonis, que és exigent amb els companys de pesca, potser els seus fills, i que, com que té voluntat en les eines de l'ofici, no tolera que es perdi un ormeig al mar, té tots els miraments amb els habitants de la cala, i al barar la barca que ha de dur-lo mar endins, ho fa amb la major suavitat possible, lliscant per aquell espill de lluminositat a l'impuls del rem, que tot just es recolzen en el cristall de la superfície, i dirigint l'esguard al fons com demanant excusa als peixos.

Si en Lluís Bomba parlés (que no parlarà car dels misteris de la mar n'és urna depositària que es manté impenetable a la investigació de la gent de la terra) quantes meravelles no eixirien dels seus llavis! Ell, en les nits d'estiu, sota l'estelada fulgurant i vora la Mar Menuda, mentre esca-

els palangres que ha de calar de matinada o plega les soltes i batudes, deu sentir les converses dels peixos i conèixer llurs històries, que tots els éssers de la creació saben tot seguit de qui han de malfiar-se i davant de qui poden obrir el cor sense temença a les indiscrecions. Ell deu escoltar sovint les lamentacions del congre enamorat que ha esdevingut prim com fil de cosir i que s'escorre arran de les roques traient de tant en tant els cap per engellar sospirs de cara al cel i apaivagar així les punyides del desengany; ell sap les amargues queixes d'aquell llobarro innocent, víctima de la temptació disfregadora de l'am, que abans de ser arrossegat i tret de l'amor de l'aigua blava, feu un suprem esforç deixant part de la ganya a l'enginy traïdor; ell podria contar fil per randa totes les

és el règim interior d'aquella cala fantàstica, coneixeríem les històries d'amor i de dolor dels habitants de la mar salada, llurs plaers, sofrences, angoixes i esperances, i si, posat a parlar de fets portentosos per ell vistos en sa llarga vida de pescador, volgués exposar-los tots a la llum del sol, sabríem també que els peixos són agraïts i que en les nits de calma de l'estiu, quan dorm la vila i tota remor resta apagada, quan el far de Vila Vella dóna la rítmica salutació a les llumanetes dels sardinalers escampades per la immensa negror de la mar gran, i les aigües de la Mar Menuda es despleguen en tènue besada a la sorra fina, els roms, daurades, lluernes, serrans, esparralls i sèpies, els peixos tots, en fi, surten a flor d'aigua a remerciar al Senyor per haver-los fet néixer a

"Sa Pauma" i al fons la "Mar Menuda" en temps d'en Lluís Bomba. Col.lec. C. Vilà

incidències d'aquella lluita de sis peixos contra una morena de la qual un rap passà a millor vida i fa mig any ben bo que tres dèntols i un mero sojornant a la Mar Menuda esperant el total guariment de les nafres i la neixença de nova escata reparadora.

En Lluís Bomba, amb tants anys que fa que es veï d'aquest Sanatori de Peixos, si comencés a divulgar els secrets de l'aigua, sortiria de la seva boca un enfilall sense fi de prodigis salabrosos, tota una revelació per a la humanitat. Sabríem, entre altres coses, quin

l'incomparable Costa Brava i a Sant Raimon de Penyafort, qui segons diu la tradició, fou el sant que amb el poder del miracle, fa uns quants segles que a Tossa de Mar, va obrir les portes del Sanatori de Peixos.

El que no sabrem mai, perquè les harmonies no es poden descriure, és el remorejar de l'aigua mansa amb els capbussons i el cuateig dels peixos expressant llur agraïment.

"Per a la transcripció"

J.V.R.

JOAN MORÉ PAROT,

un heroi tossenc oblidat

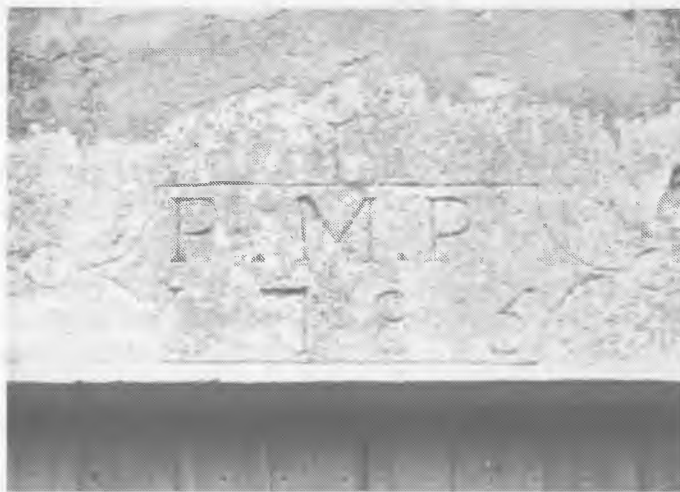
S'esdevé, a vegades, que amb el pas del temps s'esborren de la memòria individual i col·lectiva fets i esdeveniments que, en llur moment, havien tingut molta importància i ressò. No és gens estrany, doncs, que els tossencs hagin oblidat un acte de rebel·lió i d'heroisme protagonitzat per un convilatà a la primera dècada del segle passat, durant la invasió napoleònica. He tingut la sort de retrobar-lo als arxius parroquials i crec que és un deure moral i cívic donar-lo a conèixer a les generacions actuals tot i

Molí d'en Parot "Molí Lluny"

esperant que en perduri el record.

La notícia que els francesos s'estaven apropant al terme de la vila per la banda de Santa Seculina es va propargar ràpidament a Tossa, especialment entre els habitants del veïnat de Sant Benet i del molí d'en Parot, és a dir, a les cases situades entre Terranegra i el nucli urbà. Por, hostilitat i ràbia dominaven, alhora, els ànims dels tossencs. De tot arreu arribaven notícies de mort, destrucció i saqueig. "Mientras exista el impío, pérvido y sanguinario Napoleón, mientras le obedezcan sus infernales legiones, estos males nos amenazan", escribia l'abat de Ripoll, senyor de la vila i terme, el 30 d'agost de 1808.

Pedra del llindar del Molí d'en Parot

No tots reaccionaren de la mateixa manera: qui es tancà a casa, qui es refugià al bosc i qui intentà oposar-se a l'invasor. Calia tenir una bona dosi de coratge i de temeritat per a plantar cara a forces infinitament superiors. En aquelles circumstàncies, només els joves podien escoltar la veu de la sang que, bullint en llurs cors, encenia els focs de la rebel·lió. Joan Moré Parot, de 20 anys, fill d'en Pere, comerciant, i de Rosa Vilar, junt amb altres de la mateixa edat, es varen armar i, a cavall, sortiren contra els francesos. Ben aviat, però, el petit grup es va adonar de la realitat: que no estaven preparats per a embestir un tal enemic i començaren a sentir temor. Decidiren, doncs, d'aturar-se i de tornar-se'n a la vila. Joan Moré Parot, però, no va voler sentir raons i volent demostrar el seu coratge, arrià el cavall i prosseguí sol el camí.

Malauradament no va anar molt lluny. Joan ignorava que alguns francesos ja havien arribat prop de la vila i quan se n'adonà fou massa tard. Intentà escapar, però li tallaren la retirada i no tingué més remei que entregar-se en un lloc tan familiar com ho era el molí patern.

Potser l'haurien deixat lliure si no l'haguessin trobat armat. En canvi, el feren presoner i se l'emportaren fins a Terranegra on l'assassinaren el dia 24 de juny de l'any 1809. En Sebastià Comas, el mossò de la casa que piadosament l'anà a cercar, referí que l'havien "tractat molt cruelment".

Pocs dies després, el 12 de juliol, els francesos ocuparen la vila.

Mario Zucchitello

FE D'ERRADA

A la pàgina 10 del número 2 d'aquesta revista, hi ha una falta tipogràfica: allà on diu "... coneixedors de l'habilitat de la memòria humana..." havia de dir: "...coneixedors de la labilitat de la memòria humana...".

Els POETES de BABEL

Quan el 1935 en Rafel Benet va batejar Tossa com "la Babel de les arts" tenia ben present l'experiència d'aquells artistes que fugint d'una Europa en vespres de guerra havien triat aquest paradís perdut per lliurar-se a una creació plural que moltes vegades el mateix entorn inspirava. Fruit d'aquell cúmul de circumstàncies que tant es comentaven en cercles artístics de les capitals europees en fou, per exemple, la fundació del Museu, el primer d'art contemporani de la península, amb obres cedides pels avantguardistes del món de la pintura. Ens queden també les convocatòries de Premis de Pintura Ràpida, la Fira del Dibuix i Pintura, les exposicions de la Pinacoteca i de les sales privades de la vila, i el nom d'alguns carrers, afegint-hi algun homenatge que altre. L'escultura, juntament amb la pintura han estat les arts mimades a Tossa. I fóra bo que seguissin tenint un lloc destacable sempre i quan la seva projecció cultural comptés amb un arrelament autòcton real, i que la seva convocatòria no obeís a la inèrcia o al compromís obligat. Les arts musicals tampoc no tenen massa motius per engelosir-se'n. Són diverses les agrupacions locals que els fan honor i que han deixat escrita una bona plana en la història de la música de la vila: les nostres orquestres, les nostres cobles, les corals i l'agrupació sardanista en el seu moment han sabut estar a l'alçada de les circumstàncies. I què no direm de l'art interpretatiu? Al marge de representacions antològiques i entranyables, les lluites sanes entre Xixanets i Culturals -després Cabarets- van deixar palès que tot tossenc és un actor en potència i ens van fer viure unes vetllades que han quedat en la memòria.

Totes aquestes manifestacions artístiques en el seu dia varen comptar amb el recolzament administratiu, unes més que les altres. Però la creació literària certament que es la ventafocs d'aquesta història. I per això, entre altres mancances, hem de dir que aquesta Babel es incompleta. Altres viles veïnes han consagrat premis de qualitat que han ajudat a descobrir alguns dels escriptors contemporanis. Llevat dels treballs d'investigació i de recerca publicats pel Centre d'Estudis Tossencs, el Catàleg del Museu o els pregons de la Festa Major no comptem amb manifestacions escrites. En alguna ocasió algú ha escrit un poema per al fulletó de la Festa dels Avis. Però no n'hi ha prou. Es per això que, aprofitant que la revista Turissa ens obra les seves portes, hem

volgut crear aquest espai únicament per a vosaltres, escriptors i poetes de la Babel, i per aquells que potser es pensen que no en són, ni de poetes ni d'escriptors, però que no es poden estar d'escriure en un tros de paper el que senten i el que viuen. En aquesta ocasió ens hem pres la llibertat de començar nosaltres dos a donar-vos a conèixer alguns dels nostres poemes. Esperem que el mes vinent altres poetes de la Babel ens demanin l'alternativa.

LA DANSA

(pel desencís d'una història malmenada).

*I tú ballaves i ballaves
i no hi havia res més al món.
La brisa fresca de la matinada
t'acaronava el rostre
i el teu cos,
humit del desig i de la dansa
m'endolcia l'espai.
M'envolcallaves. Sense saber-ho,
estatua de perfecció grega,
-el teu cos una dansa d'amor i de guerra-
m'abocaves a contemplar-te
i començaves a ferir-me.
Ja molt abans que tu a mi,
sedenta d'un dolç amor
et perseguia esmaperduda
encegada pel reclam dels teus llavis.*

• • • • •

*Potser eclipsar-te seria massa còmode
deixant-te fondre en l'enrenou del temps
que impenitent m'esbrina aquestes hores
fetes d'inèrcia i de fosca permanent.*

*Capficament, obsessió, folia,
intents funestos de cercar valors,
llargs sofriments emparats en l'agonia
que els temps joiosos ha ofuscat en el record.*

*Lents matins de nits d'hores eternes
penjades al balcó del matí blau
quan els cristalls s'amaraven de rosada*

*cercant-te algun indret de pau
que has de tenir en els dits o entre les venes
que et solquen caminets en la pell suau.*

M. del PILAR MUNDET

TOSSA, PARAULA BLAVA

La poesia va més enllà dels poetes, tots en duem encara que no tots ho sapiguem, un raig de llum, un somriure d'infant o, menys encara, el més pobre dels racons de la terra, res i tot, el succés més trivial, pot ser suficient per provocar en un moment l'impacte i sentir l'emoció amb la poesia.

Sempre s'escriu per un acte il·lusori d'amor, un poema no és sinó un missatge enviat a un receptor possible que insòlitàment aconsegueix compartir-nos, un xic segons crec que passarà amb aquestes línies que comencem avui en aquesta revista. Per amor a les paraules i a les emocions que amb el pas dels dies seran fugitius retalls de memòria, escriure per retenir un instant, per fer néixer el que no existeix, per retenir el que l'erosió de la carn abandona en l'oblit, escriure per emocionar, gaudir, vibrar, plasmar-ho tot, per això la literatura és testimoni, un no voler oblidar les muralles, el far, i aquest naixement de la llum recolzat en una barca de la mar menuda.

FEBRERO

Pequeños días inclinados sobre la baranda
dirán que el cielo
se perdió un día de Febrero
paso loco
recogiendo ciclos
ascendió y el agua surgió
bajando los techos
abriendo surcos de árboles rotos,
acumulando sobre las rocas horas de musgo
y azafrán callado en los hierros
a solas con este soliloquio de tactos y recuerdos
inclinado sobre la baranda
buscándote hasta llegar al grito del dolor
y tu nombre como un impulso súbito de proximidad
se desgarró en mi boca
a solas... contigo
bajo este azul que nos separa.

-M.D.C.C.-

Vull escriure un poema aferrat a les entranyes
un poema per a tu
que no sigui etern,
perquè tu ho ets
sense data, breu.
Nascut com en un bes d'un interval
que no l'entengui ningú,
perquè és teu
obert, un poema obert. Per a tu.

ANTONI CANTILLO

UNA XERRADA AMB ELS BOMBERS DE TOSSA

Ens trobem a finals d'agost, un diumenge a la tarda al Parc de Bombers de Tossa i aprofito que els trobo al garatge montant guàrdia. D'entrè ells escullo en Francesc Colomer i en Toni Masferrer, per cert grans amics meus.

-A tu, Colomer, per què t'agrada fer de bomber?

Que en són de maques aquestes muntanyes tan verdes!

F.COLOMER: Perquè m'agrada col.laborar amb totes aquestes coses que suposin un bé per a la comunitat de la vila, i crec que és un deure de qualsevol. Nosaltres ho fem d'una manera que quan sortim cobrem. Però no és pel que es cobra, ja que més aviat és una quantitat simbòlica, sinó perquè s'ha de tenir vocació i perquè ens agrada.

-I a tu, Toni?

TONI: Perquè el bosc és el que em sap més greu que es cremi, ja que sóc home de pagès i bosquetà de tota la vida. Estimo molt la natura i conec totes les muntanyes del terme de Tossa i dels seus voltants.

- Ja s'ha de tenir vocació. El que feu, d'estar sempre de guàrdia, fins i tot diumenges i dies de festa,

pendents que us cridin, i el dia que es cala foc a bosc tenir-hi que ser les hores que calgui.

I quants bombers sou?

F. COLOMER: Ara som cinc i pertanyem a la Generalitat, concretament a la brigada de Girona. Tot el material que hi ha aquí pertany a la Generalitat, menys l'edifici que és de l'Ajuntament de Tossa.

-Aquests estius heu tingut moltes sortides a causa de focs forestals?

TONI: Va haver-hi un foc sobre Cala-Bona, però sortosament es va cremar poca cosa i el vàrem apagar de seguida. Ara per falsa alarma de foc em sortit varies vegades i també

em fet diverses per gent que perd les claus del pis i nosaltres els hi em d'obrir.

- Però sembla que ja ho tenim bastant guanyat aquest estiu quant a focs forestals, no us sembla?

TONI: No ho creguis, perquè quasi no ha plogut en tot l'hivern. Sóc de pagès i a casa la terra és ben seca i fa anys que no plou gaire.

Perquè tu saps que quan anaves a la Mare de Déu de Gràcia hi havia una font. Anaves a n'es Ruxons i hi havia una font. Anaves a n'es Puig de ses Cadiretes i n'hi havia una altra, igual que a Aigua Fina. Ara, ves a buscar aquestes fonts. Totes estan seques.

-I de quants vehicles disposeu per apagar focs o realitzar

altres serveis?

F. COLOMER: Disposem de tres vehicles: un camió gros Pegaso tot terreny provist de 5.000 litres d'aigua, després una moto-bomba que serveix tant per tirar com per treure aigua, i amb un quilòmetre de mànega. També portem extintors de tota classe, escales llargues per arribar fins a tres pisos d'alçada i tots els vehicles van dotats d'aparells de ràdio per poder comunicar-se amb tothom.

-I aquest camió petit quin servei fa?

F. COLOMER: Aquest més petit és per fer la primera arribada. Pot passar per camins estrets, és tot terreny, porta 1.000 litres d'aigua, disposa de 400 m. de mànega i els mateixos estris que l'altre.

El camió més gros PEGASO tot terreny

-I aquest cotxe petit, quina missió fa?

F. COLOMER: És un Mehari que el tenim per fer el reconeixement.

-I quan arribeu al lloc on hi ha foc, què feu?

F. COLOMER: Quan ens trobem un foc forestal, mirem la magnitud d'es foc i segons ho veiem avisem a Girona i de seguida fan sortir els camions que facin falta. Per exemple, si tenim foc a Tossa i diem

que és a la carretera de Llagostera, fan sortir camions de Lloret, de Cassà o de Llagostera i si veiem que és necessari la intervenció d'avions o helicòpters, llavors ja ve un dels caps de Girona a comprovar la situació i ell decideix què s'ha de fer finalment.

—I si, per exemple, hi ha foc a Lloret, Llagostera o a Sant Feliu, vosaltres també teniu que anar-hi?

F. COLOMER: Depèn de la magnitud del foc. Però normalment els que estem a la costa, sobretot a l'estiu, no solem auxiliar els pobles veïns perquè hi fan anar bombers d'altres pobles, com pot ser de Massanet, d'Hostalric... Llavors ens deixen de retén aquí pel que pogués passar. Hi ha una sèrie de camions de Cassà, Massanet, Hostalric i Llagostera, que estan com de recolçament de la costa, és a dir, de Lloret, Tossa, Sant Feliu i Blanes.

—I de trenca-focs, n'hi ha molts al nostre terme de Tossa?

TONI: Ara només n'hi ha un a Can Samada, però crec que se'n podrien fer més sense trencar molts arbres.

—Això de trenca-focs és una cosa que es fa per prevenir; però la llàstima és que s'han de tallar tants arbres...

TONI: Antigament es feien contra-focs amb foc i també era factible.

F. COLOMER: Però això, Toni, es feia quan no hi havien camions que poguéssin anar per es bosc.

—Però abans, es boscatans, quan hi havia un foc forestal, en feien de contra-focs.

TONI: Era l'únic sistema per parar es foc a bosc. Recordaràs, Joan Josep, que consistia en calar foc a davant i hi havia aquelles brigades de Can Tonet, i es meu avi Pons, que sempre els feien sortir a apagar el foc.

—Ja me'n recordo que abans quan es calava foc a bosc, a Tossa tocaven ses campanes de la capella dels Socors i tots els homes que poguessin anar a apagar-lo es reclutaven i amb camions els

portaven al lloc de l'incendi.

F. COLOMER: Ara, aquí a la província està molt ben organitzat, perquè a menys de 20 Km. ja hi ha un camió i a la mínima fumarada que es veu des de les torres de vigia que hi ha pel bosc, de seguida hi va un camió per apagar-lo.

—I aquí, on la teniu sa torre de vigilància?

F. COLOMER: La tenim al lloc més alt de Sa Gabara, des d'on divisem tota la part de muntanyes de Montllort, Terra Negra, Can Samada, etc..., i fem vigilància tot el dia.

—Això que tingueu un cos de bombers a Tossa, és una gran tranquil·litat per al poble.

F. COLOMER: També fem curssets per preparar-nos per a qualsevol servei que es presenti, ja sigui forestal o bé a algun edifici, o com va ser el cas de l'incendi d'una discoteca de Tossa, o bé fer rescats de persones que queden atrapades a ses penyes o penya-segats i que no poden anar ni endavant ni en darrera.

Mira, precisament aquest estiu n'hem rescatat tres, una d'elles de dins del mar ja morta. Ens van venir a ajudar bombers especialistes en immersió, però els altres dos els vam salvar.

—I aquestes persones que queden penjades als penya-segats, de quina manera aneu a salvar-les?

F. COLOMER: Tens que pensar que baixem lligats amb cordes. Només et diré que d'ençà que som bombers hem tret més de cinquanta persones dels penya-segats, però també a vegades n'hem tret de morts, que s'han despenyat.

—Tu, Toni, del terme de Tossa et coneixes tots els camins i carreteres de bosc, siguin muntanyes, torrents, valls, etc?

TONI: Sí, ho conec tot, però amb els noms antics, ja que el meu avi Pons (E.P.D.) i el meu pare m'ho ensenyaven ja de petit i sé on comencen i allà on acaben o on podem arribar a sortir.

F. COLOMER: Quan hi ha un

foc a bosc, en Toni ja em diu per on podem passar i efectivament anem a

Els tres vehicles del Parc de Bombers de Tossa

sortir a pocs metres d'on hi ha es foc.

TONI: Recordo que la primera sortida que vaig fer de bomber, va ser quan em van venir a buscar a casa els de la Guàrdia Civil perquè hi havia foc al Càmping de Tossa i no hi havia ningú que conegués es bosc. Quan jo ho vaig veure, de seguida els vaig dir que calia anar per Serra Brava i efectivament per allà el vam poder apagar.

—Vosaltres creieu que els focs són provocats per una burilla, per un vidre, etc.?

F. COLOMER: Mira, si es foc ha començat a la vora de la carretera, és que han tirat una burilla, i si és per es mig d'es bosc és que han fet carn a la brasa. També pot ser que hi hagi algun provocat, però no ho saps i quan arribes al foc pel que vas de seguida és per apagar-lo. I jo no crec que pugi ser provocat per un vidre o alguna cosa similar.

TONI: Quan estava a Can Samada, un dia a ple estiu vaig provar de posar un vidre as mig de sa palla d'un camp i no va cremar pas.

—Be, amics Colomer i Toni, us dono les gràcies per haver-me contestat i explicat totes ses preguntes que us he fet, i felicitar-vos per aquesta feina que feu de vetllar per tota la natura, vigilant que no es cremi, ja que a vegades no ens adonem i després ens fa una gran pena veure el paisatge cremat.

Així, doncs, gràcies un altre cop.

Joan Josep RIBAS i COSTUMERO

L'Església sempre demana

Mentre els estaments oficials ens estan "plomant", Govern, Ajuntaments, Hisenda, multes de tràfic i un llarg etcètera, anem repetint la cançoneta que he sentit des de que tinc ús de raó: "l'Església sempre demana".

Amb motiu de la col·lecta de Germanor, i aprofitant aquest espai que m'ofereix la revista "Turissa", voldria deixar escrit, per a la informació de qui ho desitgi, com l'Església, que avui i sempre podria viure folgadoament del seu propi patrimoni, una i altra vegada, en el decurs del temps, ha estat víctima d'una indiscriminada espoliació.

Deixant de costat els últims temps, que han estat declarades totes les propietats de l'Església com a zona verda -zona d'equipament en les grans ciutats-, voldria centrar-me en un estudi força complet de Montserrat Molí i Frigola, per a tots aquells que tinguin prou paciència per anar descobrint com l'Església ha anat essent víctima d'això que en diem desamortització.

El fet és que sempre ens han deixat les parets dels edificis perquè els anem cuidant i els atuell dels museus que suposen més despeses de manteniment i vigilància que no pas cap benefici.

Això sí, aquestes coses invendibles comprometen i fan que molta gent digui sense més ni més: "L'Església és molt rica!"

La desamortització té per finalitat limitar les possibilitats d'adquisició i de retenció de béns mobles a les persones jurídiques (eclesiàstiques o civils), en benefici de les particulars o físiques. A la Península Ibèrica, ja des de l'època visigòtica, hom tendí a limitar l'acumulació de propietats en mans de l'Església; en temps de Jaume I de Catalunya-Aragó alguns furs municipals tractaren de frenar-la; per contra, a Castella, les *Partides* d'Alfons X i les lleis de Toro l'afavoriren. Els Àustria iniciaren un intent de desvinculació: Carles I assolí la desmembració parcial de les taules mestrals i les comandes, i Felip II obtingué la participació de l'Església en el pagament d'alguns impostos; el papa Gregori XII li concedí un privilegi per a vendre erms comunals, del qual se serví també Felip III, i, tot i que Felip IV intentà (1633) d'anul·lar les vendes fetes del 1590 al 1633, les seves disposicions restaren sense efecte. Fou el reformisme borbònic el que inicià

realment el procés, en obtenir Felip V, pel concordat del 1737, que els eclesiàstics tributessin per qualsevol propietat que adquirissin d'aleshores endavant. L'esperit il·lustrat d'acadèmies i societats econòmiques reforçà l'opinió que calia tornar al conreu les terres amortitzades; en fou la primera aplicació pràctica l'expulsió de la Companyia de Jesús (1767) i la venda de la meitat dels seus béns, mentre la corona i les universitats administraven l'altra meitat. Poc temps després, Godoy i el secretari de finances, Miquel Gaietà Soler, dugueren a terme la primera desamortització eclesiàstica general (1798-1807); n'era l'objectiu multiplicar el nombre de propietaris, posar noves terres en conreu i consolidar el crèdit, però ni amb l'autorització del papa Pius VII de vendre una setena part

dels predis eclesiàstics no fou assolit el millorament de la desastrosa situació financera del govern de Carles IV. Amb la invasió napoleònica, foren suprimits (1808-1809) per Josep I els ordres militars i religiosos, la Inquisició, els drets feudals i les justícies particulars, i llurs béns foren nacionalitzats. Les corts de Cadis seguiren una política semblant: incorporaren senyories i privilegis a la corona i convertiren en particulars tots els terrenys propis i comunals, amb l'excepció dels indispensables per als pobles; tots els béns de la Inquisició foren nacionalitzats i hom suprimí les vinculacions. Aquestes mesures foren d'escassa vigència, però lligaren la desamortització a les classes poderoses, en lloc de millorar la distribució de la terra entre la pagesia. El règim absolutista de Ferran VII abolí totes les reformes (1814), però el ministre de finances, Garay, féu un moderat retorn a les tesis de Cadis en reconèixer (1817) totes les vendes completades; d'altra banda, frenà l'amortització amb nous impostos. El trienni liberal (1820-23) fou el pròleg de les grans desamortitzacions: fou novament suprimida la vinculació,

el delme, reduït a la meitat -el de l'estat ho fou del tot-, i hom posà en venda els béns del clero, col·legis, ordres militars, Inquisició -definitivament abolida- i predis del Banc de Sant Carles. El 1823, la intervenció de la Santa Aliança féu possible el retorn a l'antic règim (1823-33) i la reversió a l'Església de les propietats desamortitzades, però hom procurà de frenar l'acaparament de terres. Amb el regnat d'Isabel II s'esdevingué la desamortització de Mendizábal (1836-51), deguda, en part, a les necessitats de la

guerra carlina i precedida del decret del 1834, que posava en venda els béns de propis, i del del 1835, que tornava els béns adquirits durant el Trienni Constitucional als seus compradors; els decrets de desamortització pròpiament dits (1836) posaren en venda els béns d'ordres regulars i suprimiren vinculacions i delmes. El 1841 foren posats també en venda els béns del clero secular, mesura que el govern moderat intentà de frenar el 1845 amb una llei restrictiva; en contrapartida, posà en venda els béns de mestratges, comandes, institucions i santuaris.

Tot això contrariava els projectes de Jovellanos i sobretot de Flórez Estrada, que havien proposat la divisió de les grans propietats i la cessió a cens emfitèutic de parcel·les de terra a petits propietaris. El concordat del 1851 amb el papa Pius IX manà el retorn de béns no venuts a l'Església, la qual n'invertiria l'import en valors de l'estat, pacte que tingué poca eficàcia. Amb el Bienni Progressista (1854-56), Pascual Madoz elaborà una llei (1855) que reunia les disposicions vigents de la desamortització civil i eclesiàstica; els municipis podien exceptuar-ne predis. La llei fou derogada en caure els progressistes (1856), però fou reimplantada el 1859 i aprovada pel papa Pius IX (1860). El 1865 foren desamortitzats els predis rústics i urbans del patrimoni reial; la reina retingué el 25% del producte de les vendes. Després de la Revolució de Setembre fou declarat extingit el patrimoni reial: els seus béns foren desamortitzats com a tals i nacionalitzats. La legislació Madoz fou mantinguda fins el 1876, però les compres i vendes de predis continuaren fins al començament del segle XX. La desamortització, concebuda pels il·lustrats del segle XVIII com un mitjà de fer accedir les classes agràries a la propietat de la terra, adquirí, el segle XIX, el caràcter de consolidació del poder econòmic de la burgesia, utilitzat pels governs liberals com a forma d'assegurar-se la fidelitat de les noves classes propietàries, interessades a evitar un retorn de l'absolutisme —representat pels carlins—, que hauria comportat l'anul·lació de les adquisicions de béns eclesiàstics. D'altra banda, la desamortització civil representà la pèrdua dels béns comunals dels pobles, que passaren també a les classes més riques, amb la ruïna conseqüent de molts agricultors modestos que en depenien en part o totalment. Fou, per tant, una de les transformacions més importants de la propietat agrícola a tota la Península, puix que a Portugal seguí un esquema similar, iniciat amb l'expulsió dels jesuïtes (1759), posteriorment indemnitzats per Maria I. Les corts del 1820 decretaren la supressió de drets senyorials i privilegis del clero, i el decret del 1834 dugué a terme una desamortització que també beneficià la burgesia. A França, fou iniciada amb el decret de Machault (1747), que prohibia la creació de qualsevol nova mà morta sense una autorització especial, amb la supressió de la Companyia de Jesús (1764), i fou completada amb la Revolució Francesa (1789-90); tot i que molts nobles, des de l'exili, adquiriren terres desamortitzades, augmentà el nombre de propietaris i s'enfortí la democràcia rural. A Bèlgica, la desamortització afectà, sobretot, la zona de l'Escalda. A Itàlia, el procés fou iniciat amb l'expulsió dels jesuïtes dels territoris dominats pels Borbó, continuà amb l'ocupació francesa (1806-14) i fou completat amb la unificació italiana (1870). A Anglaterra, la mesura fou imposada per la reialesa el segle XVI, en separar-se de l'Església Catòlica; no fou una reforma social, però afavorí el desenvolupament del país. A Alemanya, les guerres camperoles (1476-1517) i la guerra dels Trenta Anys (1618-48) dispersaren el patrimoni del clero en benefici de les classes adinerades. A Bohèmia, l'alçament hussita (1419) i la guerra dels Trenta Anys comportaren una desamortització que beneficià els grans terratinents; després del 1945 han estat nacionalitzats els béns de l'Església i de la noblesa. A Àustria, Josep II (1780-90) féu reformes parcials en abolir la meitat dels convents existents i en ordenar la venda de llurs béns. Als estats d'Amèrica Llatina l'evolució fou diversa, però a tots fou iniciada amb l'expulsió dels jesuïtes, el segle XVIII, i completada arran de llur independència,

del segle XIX.

Als Països Catalans, el creixement demogràfic i l'increment de les rendes de la terra, el segle XVIII, feren sentir la necessitat de desvincular les terres conreables amortitzades, especialment les eclesiàstiques. Amb l'expulsió dels jesuïtes (1767) fou posada en venda la meitat de llurs béns, mentre la resta era administrada per la corona, la universitat de Cervera i els seminaris; això fou un precedent de la desamortització parcial de Godoy i Miquel Gaietà Soler que afectà, al Principat, fundacions i vincles per valor de 60.947.000 rals, al País Valencià, de 61.764.900, i a les Balears, de 10.321.800. La reducció de convents decretada (1808) durant l'ocupació napoleònica afectà sobretot el Principat (on els francesos intentaren de crear una biblioteca i un museu públics amb els fons conventuals), mentre a les Balears continuaven les vendes iniciades per Godoy, pel mètode de rifa forçosa. La restauració absolutista (1814-1820) frenà aquest procés; tot i això, molts convents no foren restablerts per manca de diners. Les mesures desamortitzadores de la nova etapa liberal de 1820-23 reduïren els convents a la meitat, fet que afavorí la formació de partides reialistes i de la Regència d'Urgell; els convents afectats foren habilitats per a serveis públics i llurs biblioteques foren obertes al públic. El retorn a l'absolutisme (1823) anul·là totes les reformes. La desamortització de Mendizábal destinà els convents a serveis públics i traslladà la universitat de Cervera definitivament a Barcelona (1837); unes quantes biblioteques conventuals foren obertes al públic.

Els convents afectats a Catalunya foren 201, 90 al País Valencià i 45 a les Balears; els escolapis en foren exceptuats per llur tasca docent. Del 1835 al 1845 fou venut al Principat un 69,9% del total, a València, un 39,9%, i a les Balears, un 99,9%, amb una puja sobre els preus de taxa que fou molt elevada (342,1% a les Balears, al País Valencià, en conjunt, 238,2% i al Principat, 243,7%). Els beneficiaris reals d'aquestes mesures foren els burgesos, que contribuïren al desenvolupament de Catalunya i les Balears i al desmantellament de capitals a València. Es formaren latifundis burgesos i es mobilitzà la propietat urbana.

Alguns convents foren convertits en fàbriques; uns altres foren enderrocats per a la construcció de mercats, places i carrers. Amb la presa del poder pels progressistes (1854), hom tornà a una desamortització que fou civil i eclesiàstica, admirablement planificada per Pascual Madoz; durant la curta etapa de la seva vigència foren liquidats un 37,5% dels béns afectats a Catalunya, un 20,5% al País Valencià i la totalitat a Mallorca, fet que comportà unes puges del 179,7% a Catalunya, del 190,7% al País Valencià i del 295,7% a les Balears, índex que són, amb tot, dels més baixos de l'estat. El 1856 hom suspengué les vendes de béns eclesiàstics, i el 1859 hom arribà a un nou acord amb Roma; al País Valencià fou autoritzada la permuta de les terres que encara hi havia per vendre per 1.200 milions de rals del deute consolidat. El mateix any continuaren les vendes de les terres comunals alienables; en acabar, al començament del segle XX, havia passat a mans particulars un 15,3% del total vendible al Principat, un 35% al País Valencià i un 36% a les Balears. Aquesta desamortització afectà profundament els pobles en desproveir-los de llurs béns comunals.

Quan parlem de la riquesa de l'Església, tal volta seria convenient que miréssim el nivell de vida dels capellans, el sou que cobren els missioners, religiosos i religioses, que, com les formigues, tothom treballa desinteressadament per a la comunitat...

Tanmateix, l'Església s'esforça a fer entendre el sentit comunitari tant d'aquelles coses que disposa com la seva mateixa realitat espiritual.

Ningú no és propietari de res; senzillament, hi ha persones que administren allò que és de tots.

Mn. ENRIC

EXTRACTE D'UN TREBALL SOBRE LA VILA VELLA DE TOSSA PER A L'ASIGNATURA D'HISTÒRIA DE LA CONSTRUCCIÓ (4T. D'ARQUITECTURA TÈCNICA), FET L'ANY 1988.

MERCÈ MUNDET I TORRES

HISTÒRIA

Les primeres notícies documentades sobre l'existència de la parroquia de Tossa dedicada a Sant Vicenç es remunten a la segona meitat del segle X.

Aquesta església, així com la de Sant Llionç, apareixen en la relació de béns que els executors testamentaris del Comte de Barcelona, Miró I, varen cedir al Monestir de Santa Maria de Ripoll l'any 966.

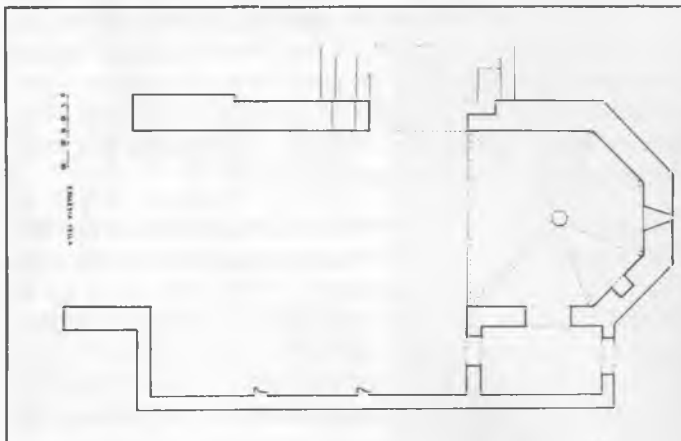
En el document consta:

"... simul cum ipsas Ecclesias, qui ibidem sunt fundate Sti Leoncii et Sti Vicentii cum decimis et primiciis suis..."

És a dir:

"...alhora amb aquestes mateixes esglésies les quals allà mateix han estat fundades Sant Llionç i Sant Vicenç amb els seus delmes i primícies..."

La part de l'església que es conserva avui dia no es ni de bons tros tan antiga. Correspon a un gòtic molt senzill, que pot atribuir-se al segle XIV. Potser sigui aquesta una de les obres per les quals el 1387 s'atribueix la construcció del castell a l'abat Raimon Descatllar.

Planta de l'Església.

En el curs del segle XVII aquesta església passà per un bon moment tal com ho demostra l'adquisició de dues campanes i una Custòdia.

Les campanes es varen encarregar l'any 1624 al campaner d'Olot Miquel Calsa, estipulant en el contracte que la vila facilitaria els materials necessaris per a la seva fundició i col·locació. Es varen col·locar el mes de gener del 1625 i varen costar 55 lliures barcelonines.

Pel que fa a la Custòdia el llibre d'obra de l'església en diu el següent:

"La Custòdia de Corpus se feu lo any 1620, essent rector el Rnt Nicolau Albert fill de la Vila, per Mocen y Llaudes, argenters de Gerona, pesa amb la vericle 29 marchs, 1 onza y 7 argentos, Val trescentes cinquanta lliuras, deu sous y vuit diners.

Lo pacte fou que el remato de dita Custodia hauria de ser consemblant a la Caldas de Malavella, y el peu com la de Palamos".

Dels documents escrits a la notaria de Tossa al segle XVIII es desprèn el següent: en primer lloc a l'església l'havien perjudicat els aires de mar i d'altra banda amenaçava ruïna; s'havia fet petita

i a més a més la seva situació, allunyada del que llavors era el centre del poble, dificultava la freqüència dels feligresos.

Per aquests motius el Batlle i els Regidors de la vila varen adreçar-se al Rei manifestant-li que en conseqüència era necessària una nova església, que permetés una major cubada, situada en un lloc més adient. Per cobrir les despeses tots els veïns, sense que cap d'ells s'hi oposés, varen decidir que pagarien un trenté de tots els fruits de mar i de terra al llarg del temps que calgués.

El mateix any es va aconseguir una llicència del Real Consejo per construir una altra església i establir el trenté.

Les obres de la nova església varen finalitzar l'any 1776 i el 29 de novembre del mateix any, per la tarda, es va traslladar el Santíssim Sacrament des de l'església vella a la nova acompanyat d'una solemne processó encapçalada per dues cobles de músics i amb la presència del bisbe de Girona Tomàs de Lorenzana.

ASPECTES CONSTRUCTIUS

El lloc escollit per a l'església era certament simbòlic, en la part alta del Mont Guardí, però no al cim que quedava reservat per al castell. És a dir, l'església estava pel damunt del poble, però per dessota del poder. Era com un mitjancer entre ambdós.

Val a dir que l'accidentada topografia d'aquest promontori no permetia la ubicació d'un edifici de dimensions tan considerables com es suposa que han de ser les d'una església.

Calia, per tant, fer una esplanada i per aconseguir-la es va portar a terme, sens dubte, un estudi molt acurat. Aquest treball va donar com a resultat el conjunt que encara ara podem observar i admirar.

L'església està voltada per tres murs de contenció de terres, dos dels quals són alhora franges de muralla. Una d'aquestes franges, la més original, és la que està situada darrera l'absis. És l'única franja que té forma de talús i la seva construcció va fer-se amb molta cura, ja que es poden veure les filades d'anivellament i les pedres carejades de les cantonades.

L'altre mur de contenció-franja de muralla és paral·lel a l'eix longitudinal de l'església. Aquesta franja es va construir amb abundants rajols sencers i, per aquest motiu, vista des de lluny té un color vermellós.

Paral·lelament a l'eix longitudinal de l'església, però per la cara que mira el poble, es va aixecar el tercer mur de contenció i amb un terraplenat s'aconseguí l'esplanada desitjada.

Alguns creuen que aquest fet hauria afavorit la construcció d'una cripta, que a més d'augmentar l'espai de l'església, hauria reduït l'aportació de terres. Mentre no es facin excavacions aquesta deducció no serà més que una hipòtesi.

L'estat en que es troba actualment l'església (careix per complet del mur de façana i de gran part dels murs laterals i coberta) dificulta en gran mesura l'estudi tant de l'estructura com de les reformes o ampliacions que s'hagin pogut produir al llarg del temps.

Podríem dir que en el seu origen va estar constituïda per una nau principal dividida en quatre parts i dues capelles laterals com a indicació de creuer.

La coberta era de creueria simple.

L'absis és l'única part que encara conserva la coberta. Té planta poligonal i com a nota curiosa es pot comprovar l'exactitud del seu replanteig, ja que cada costat del polígon medeix justament 3 m.

La volta que cobreix l'absis està formada per sis panes. En la

peça de clau hi ha un retlleu amb la imatge de Sant Vicenç, titular de l'església.

En el costat dret de l'absis, en la part inferior, hi ha una fornícula que té un forat en la seva base que està tapat per terra.

A la banda dreta de l'absis, en la paret que separa la capella de la sagristia, hi ha una fornícula situada aproximadament a la mateixa alçada que la finestra d'espillera centrada sobre l'altar.

L'interior encara es pot comprovar que estava emblanquit amb calç. Pel que fa a l'acabat exterior, el mur fet amb pedra del país, només presenta carejades les pedres que marquen cantonada o canvi de direcció; la resta podia haver estat arrebossada amb morter de calç. La sagristia i les naus laterals que rebien directament els aires de mar tenien aplacats fets amb pedra numulítica carejada.

Vista general de l'Església vella des de la Torre de la Pólvora.

El paviment està completament tapat per la terra. En alguna actuació en la qual ha calgut excavar-hi un trosset s'ha pogut comprovar que estava format per peces ceràmiques.

El elements estructurals, treballats escultòricament, com capitells, claus de volta, culs de llàntia, arcs... són d'un estil que s'ha relacionat amb el de l'escultor Pere Oller, que va treballar a Girona i Ripoll en el segon quart del segle XV.

Alguns d'aquests elements encara es poden contemplar en el seu lloc d'origen, com és el cas de la clau de volta amb la imatge de Sant Vicenç a l'absis, un capitell de la capella dels Quatre Evangelistes que simbolitza a Sant Joan, també hi ha fragments d'arcs, culs de llàntia...

El campanar era de torre quadrada, tal i com es palesa en el mur amb un engruiximent. Estava situat a la banda esquerra de la façana.

La construcció de la sagristia és sens dubte posterior. I això ens ho demostren dos fets: el primer d'ells seria la manca de continuïtat entre l'obra de l'absis i la de la sagristia, fins i tot hi ha marcada una esquerra; un segon fet seria la continuació de la paret de la nau lateral més amunt de la coberta, marcant un límit.

Cul de llàntia de la capella lateral dreta. Està força ben conservat.

És difícil, gairebé impossible, determinar si les naus laterals que es perllogaven a partir de la que toca a la sagristia són de la mateixa època que la primera o posteriors, ja que els murs estan molt enderrocats i el que en resta ha quedat, en part, soterrat.

La il·luminació, deixant de banda la que podria entrar per la paret de façana, era minsa. Hi ha al centre de l'absis una finestra d'espillera d'una esqueixada.

Res no podem dir de les obertures de la capella orientada al Nord (la dels Quatre Evangelistes), ja que els seus murs gairebé no arriben al mig metre d'alçada. Malgrat tot, Mossèn Josep Soler de Morell en dibuixar el que ell imaginava que era Tossa l'any 1354 va pintar l'església totalment intacta i, per tant, amb aquesta capella, amb una finestra.

Per coses de la història que resulten incomprensibles hi ha escampats pel poble molts elements puntuals i també pedres carejades procedents de l'església. La major part d'ells els coneixem gràcies als dibuixos que va fer a principi de segle Mossèn Josep Soler de Morell al peu dels quals indicava el lloc on es trobaven.

NOVES FUNCIONS

Malgrat que des de l'any 1776 l'església va deixar d'estar dedicada al cultes, va continuar essent un punt de referència per a tots els tossencs. Val a dir que aquests mai no es refereixen a l'església dient "les runes de l'Església", sinó que l'anomenem "l'Església Vella".

A finals dels 70 l'església va ser l'escenari d'actuacions de Maria del Mar Bonet, Joan Manuel Serrat, Lluís Llach... en una campanya que el Grup Cultural Tossenc feia pro Casa de Cultura.

Capitell de la Capella dels Quatre Evangelistes, l'únic que encara es conserva en el seu lloc. L'àliga que simbolitza a Sant Joan porta una banda on es pot llegir: SANCTUS JOANNES.

També en aquesta dècada, concretament el 1976, es va començar a fer a la Vila Vella el Pessebre vivent i des de llavors la cova se situa a l'absis o la sagristia.

Concert de música, mostres de teatre, casaments..., són algunes de les activitats que es duen a terme a l'església.

Aquests són els usos permesos que estan indicats en el Pla Especial de Protecció de Vila Vella, en el qual podem llegir:

"Les muralles i l'església es restauraran d'acord amb allò que assenyalava l'art. 19 de la Llei Reguladora del Patrimoni Històric-Artístic, podent-se fer obres per a millorar la seva utilització o fer nous usos, sempre i quan harmonitzin amb els ja fets."

En aquest sentit determina el següent:

"Les runes de l'església podran ser reutilitzades per a activitats culturals i recreatives a l'aire lliure, permetent-se la construcció de grades plataformes i elements tècnics necessaris per a aquest tipus d'activitat."

En l'apartat econòmic s'indica que el cost estimat per a la restauració i reutilització de l'església és de 12.000.000 de ptes.

CANT DE LLIBERTAT

de MIQUEL ESCASANY

**Catalans! Nostra senyera
l'estan trepitjant fa temps.
Hora és de saltar a la barca
i empunyar-ne tots, els remes.**

**I a cada nova estropada
d'esquena o de cara al vent,
cridar, Visca Catalunya!
amb una veu ben potent.**

**Que el ressò de les paraules
se senti de molt enllà,
que es donguin compte que encara
tenim forces per lluitar.**

**Catalans! Ha arribat l'hora
de la nostra llibertat,
i ai del qui davant es posi
del penó que hem enlairat.**

TOSSA, CARA NETA

Poc a poc es veuen els resultats. L'esforç de cada dia per part de l'Ajuntament, més el de la concessionària de la recollida de deixalles, més el personal "tot terreny" de la Brigada municipal, més la bona feina de la màquina de neteja de platges, més la barca-escombra i comptant també amb el comportament de molts, hem obtingut el primer premi concedit a la platja més neta de Catalunya. En segon lloc quedà Platja d'Aro.

Per als pobles de muntanya, el primer fou per a Rupit i el segon per a Camprodon. Felicitem-nos-en tots.

En la fotografia, l'Honorable Conseller de Turisme senyor Alegre, lliura el primer premi a l'alcalde de Tossa, en Telm Zaragoza.

UN BADOÇ

LA CUINA DE NA ISABEL

SUQUET D'ANXOVES

Per a 4 persones necessitem:

1 Kg. d'anxoves o 1 1/2 Kg.

1 cabeça d'allis

2 o 3 tomaquets

julivert

oli, sal i pebre negre.

1 cullarada petita de farina.

Primer de tot es treu el cap i la tripa a les anxoves. Deprés se passen per aigua, es posen en una escorredora i se salen. Seguidament, es prepara el sofregit amb una cassola de terra. Es posa l'oli. Quan és calent s'hi tiren els allis i quan són una mica rossos s'hi

tiren els tomàquets xafats i el julivert.

Quan es cuit si tiren les anxoves i a continuació s'hi tira l'aigua, just que cobreixi. S'hi tira una mica de pebre negre.

Quan veiem que les anxoves comencen a ser cuites hi tirarem la farina que prèviament haurem diluït amb 1/2 got d'aigua. Anirem mouen la cassola perquè no s'aferrin uns minuts més i a taula.

BON PROFIT!